

BEZSKUTECZNOŚĆ NIEUCZCIWYCH POSTANOWIEŃ UMOWNYCH - kształtowanie się linii orzeczniczej

dr Jacek Czabański, adwokat

www.pomocfrankowiczom.pl

Nieuczciwość klauzul indeksacyjnych

- Nie ulega wątpliwości, że klauzule indeksacyjne odsyłające do kursów wyznaczanych jednostronnie przez banki są nieuczciwe.
- Tak konsekwentnie orzekł Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Uznanie klauzul za nieuczciwe (1)

- Wyrok z 14 grudnia 2010 r. w sprawie klauzul Banku Millennium S.A. (XVII AmC 426/09).
- Wyrok z 26 stycznia 2011 r. w sprawie klauzul mBank S.A. (XVII AmC 1531/09).
- Wyrok z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie klauzul Banku BPH S.A. (XVII AmC 5344/11).
- Wyroku z dnia 25 czerwca 2014 r. w sprawie klauzul Banku DNB Nord S.A. (VI ACa 1930/13) .

Uznanie klauzul za nieuczciwe (2)

- ▣ Powyższe wyroki były podtrzymywane przez Sąd Najwyższy.
- ▣ Szczególnie istotny jest wyrok SN z 22 stycznia 2016 r. (I CSK 1049/14) w sprawie DNB Nord.
- ▣ Ponadto bardzo ważny jest wyrok SN z 8 września 2016 r. (II CSK 750/15) w sprawie BTE mBank S.A. Przesądzający, że tabela kursowa banku nie może być stosowana do określenia zobowiązań kredytobiorcy.

Skutki bezskuteczności (1)

- Zgodnie z Dyrektywą 93/13/EWG o nieuczciwych postanowieniach umownych, nieuczciwe postanowienia umowne nie wiążą konsumenta.
- Zgodnie z art. 385¹ kc. postanowienia nieuczciwe są bezskuteczne wobec konsumenta, a umowa wiąże strony w pozostałym zakresie.

Skutki bezskuteczności (2)

Typowa umowa kredytu indeksowanego:

- ▣ Bank udziela kredytu w wysokości 300.000,00 zł.
- ▣ Kredyt jest indeksowany kursem CHF.
- ▣ W dniu wypłaty bank przelicza kwotę uruchomionego kredytu na kwotę CHF przy użyciu kursu kupna CHF z tabeli kursowej banku;
- ▣ Raty kredytu wyliczane są w CHF, a kredytobiorca ma obowiązek spłacać je w PLN po kursie sprzedaży CHF z tabeli kursowej banku.

Skutki bezskuteczności (3)

- Klauzule indeksacyjne były postanowieniami bez których strony nie zawarłyby umowy w takim kształcie, a więc zgodnie z art. 58 § 3 kc. umowa jest nieważna w całości.
- Kredyt pozostaje kredytem indeksowanym do CHF, a w miejsce kursu banku należy wprowadzić inny miernik wartości.
- Umowa kredytowa wiąże dalej, ale bez klauzul indeksacyjnych.
- Patrz J. Czabański, *Walutowe klauzule waloryzacyjne w umowach kredytów hipotecznych. Analiza problemu*, „Palestra” nr 6/2016 s. 63.

Nieważność umowy w całości

- Wyrokiem z 22 sierpnia 2016 r. (III C 1073/14) Sąd Okręgowy w Warszawie uznał umowę banku Millennium za nieważną w całości.
- Rozumowanie sądu jest błędne. Bezskuteczność klauzuli abuzywnej (art. 358¹ § 2 kc.) wyłącza skutek określony w art. 58 § 3 kc.
- Umowy kredytu powinny być natomiast uznane za nieważne ze względu na możliwość oznaczenia wysokości świadczenia przez jedną stronę.
- Ewentualnie ze względu na sprzeczność waloryzacji kwoty kapitału z art. 69 ust. 1 ustawy prawo bankowe.

Wprowadzenie innego miernika wartości

- Banki argumentują, że w miejsce ich tabel powinien wejść inny kurs, np. kurs kupna / kurs sprzedaży NBP.
- Próbę usprawiedliwienia takiego podejścia stanowi wyrok SN z 14 maja 2015 r. (II CSK 768/14).
- Skrytykowany w doktrynie prawa (patrz J. Czabański, „Palestra” 1-2/2016, s. 182 czy T. Czech, „Monitor Prawa Bankowego” nr 6 z 2016 r.).
- Podejście SN zostało odrzucone przez sądy powszechne, na przykład w wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 28 września 2016 r. (XXVII Ca 678/16).

Bezskuteczność mechanizmu waloryzacji (1)

- Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2016 r. (VI C 1713/15) Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia uznał, że klauzule indeksacyjne mBank są bezskuteczne, a w efekcie należności z umowy kredytu należy rozliczać z ich pominięciem.
- Tak samo orzeka Sąd Rejonowy we Wrocławiu-Śródmieściu wyrokiem z 19 lipca 2016 r. (VIII C 2064/15): „Sąd nie może zatem z urzędu ustalić ani „sprawiedliwego” kursu wymiany ani też orzec, iż kurs winien odpowiadać kursowi NBP dla kupna waluty powiększonemu o „uczciwą” marżę w wysokości 0,5%. Umowa winna zatem być rozpatrywana tak jakby zakwestionowanego postanowienia od samego początku w niej nie było, a kwestia ujęta w nim nie została w ogóle w umowie uregulowana.”

Bezskuteczność mechanizmu waloryzacji (2)

- 20 lipca 2016 r. (XIV C 2126/15) Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej uznaje za bezskuteczne klauzule Santander Consumer Bank. O tyle to ważne, że spłata kredytu odbywała się wg kursu sprzedaży NBP. Jednak przeliczenie kwoty kredytu na równowartość CHF następowało wg kursu kupna CHF banku, a to zdaniem sądu niedopuszczalne.
- Tak samo orzeka 1 sierpnia 2016 r. znów Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej (XIV C 2227/15).

Orzecznictwo TSUE

- Wszystkie wyroki odwołują się do utrwalonego orzecznictwa TSUE.
- „Z brzmienia rzeczonego art. 6 ust. 1 wynika zatem, że sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego warunku umownego, aby nie wywierał on obligatoryjnych skutków wobec konsumenta, przy czym nie są one uprawnione do zmiany jego treści. Umowa ta powinna bowiem w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylecia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego.”

Orzecznictwo TSUE (2)

- „Gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w takich umowach , takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13. Uprawnienie to przyczyniłoby się bowiem do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów (...) ponieważ nadal byłiby oni zachęceni do stosowania rzeczonych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes rzeczonych przedsiębiorców” - wyrok TSUE z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie Camino (C-618/10)

Orzecznictwo TSUE (3)

- „Art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji (...) w której umowa zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem nie może dalej obowiązywać po wyłączeniu z niej nieuczciwego warunku, przepis ten nie sprzeciwia się uregulowaniu krajowemu, które pozwala sądowi krajowemu zaradzić skutkom nieważności tego warunku poprzez zastąpienie go przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym” - wyrok TSUE z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie Kásler, sygn. C 26/13.

Podsumowanie

- Bezskuteczność klauzul indeksacyjnych nie uprawnia do przyjęcia w miejsce kursów banku innego miernika wartości, np. kursu średniego NBP.
- Bezskuteczność klauzul indeksacyjnych jako taka nie pociąga za sobą skutku w postaci nieważności umowy kredytowej.
- Umowa kredytowa może być jednak uznana za nieważną w całości ze względu na brak określenia wysokości zobowiązań stron oraz niedopuszczalne waloryzowanie kwoty udzielonego kapitału.